

вартість послуг; невиправданий поділ (подрібнення) однієї послуги на кілька оплатних послуг; необґрунтована вимога до фізичних та юридичних осіб отримувати супутні платні послуги [4].

Також потрібно визначити критерії платності чи безоплатності адміністративних послуг, упорядкувати розмірів плати за надання таких послуг.

Україна стоїть на шляху розробки та втілення у життя надання якісних адміністративних послуг. Детальне вивчення науковцями видів таких послуг дає можливість бачити недоліки системи надання таких послуг та удосконалювати цю систему.

Бібліографічні посилання:

1. Виконавча влада і адміністративне право / За заг. ред. В.Б. Авер'янова. – К.: Ін-Юре, 2002.
2. Адміністративна процедура та адміністративні послуги. Зарубіжний досвід і пропозиції для України / Автор-упорядник В.П. Тимошук. – К.: Факт, 2003.
3. Долечек В. Управлінські послуги: сутність, ознаки, види // Вісник Національної академії державного управління при Президентові України. – 2003. – № 3.
4. www.rada.gov.ua

УДК 340.1

І. В. Патерило

Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара

РОЗРАХУНКОВИЙ ВАЛЮТНИЙ ФОРВАРД ЯК РІЗНОВИД ДОГОВОРІВ ВАЛЮТНОГО ДИЛІНГУ

У даній статті автор на основі системно-структурного аналізу висвітлює поняття, правову природу та місце на фінансовому ринку договору валютного форварду. Ключові слова: валютний дилінг, форвардний контракт, валютні операції, фінансові ринки, валютні ризики.

В данной статье автор на основе системно-структурного анализа освещает понятие, правовую природу и место на финансовом рынке договора валютного форварда. Ключевые слова: валютный диллинг, форвардный контракт, валютные операции, финансовые рынки, валютные риски.

In given article the author, on the basis of the system-structural analysis, shines concept, the legal nature and a place in the financial market of the contract of the currency forward. Key words: currency dealing, the forward contract, currency transactions, the financial markets, currence risks.

У широкому розумінні договір валютного дилінгу існує у вигляді системи алеаторних (ризикових) правочинів конверсійної купівлі-продажу і послуг з її організації, згідно з якими продавець і покупець (валютний дилер/інвестор) купують/продають іноземні валюти, а послугонадавач (валютний дилер) надає замовнику (інвестору) за плату і в певний строк послугу з вчинення конверсійної купівлі-продажу іноземних валют під умову настання випадку, оскільки виконується правочин виплатою різниці між договірною ціною і ціною, установленною біржовим котируванням або котируванням на неорганізованому (позабіржовому) ринку в день виконання зобов'язання [4, с.9]. Одним із різновидів валютного дилінгу є розрахунковий валютний форвард.

Незважаючи на активне використання правозастосовною й нормотворчою практикою дилерських договорів, у вітчизняній цивілістичній науці майже відсутні комплексні монографічні праці із загальнотеоретичних і прикладних проблем регулювання зазначених договірних зобов'язань, що негативно впливає на їх розвиток в Україні, формування судової практики з цієї категорії справ. Усе вищенаведене й обумовлює актуальність даного дослідження.

Однак, слід зазначити ряд учених, які в своїх наукових роботах досліджували дану тематику: П. С. Матвеев, Г. І. Сальнікова, Р. В. Колосов, О. В. Чуркін, І. Л. Нурзад, Н. В. Тульчевська, І. С. Тімуш, Ю. В. Мица та ін.

Метою даної статті є проведення системно-структурного аналізу поняття та правової природи договору валютного форварду.

Форвардний контракт – це контракт між двома сторонами про майбутню поставку предмета контракту за наперед погодженою ціною, яка укладається поза біржею й обов'язкова до виконання для обох сторін угоди. Форвардні угоди укладаються на купівлю або на продаж визначеної кількості певного фінансового чи матеріального активу. Один із учасників угоди зобов'язується здійснити поставку, а інший – її прийняти [6, с. 122].

Базовим активом, як правило, виступають акції, облігації, валюта, різноманітні товари. Формальне визначення форвардного контракту дуже

подібне до визначення ф'ючерсу, проте, незважаючи на всю зовнішню подібність указаних договорів, існує ряд суттєвих відмінностей між ними, а саме:

- якщо форвардні операції здійснюються на міжбанківському валютному ринку, то ф'ючерсні — переважно на біржовому, що приводить до визначення строків і обсягів операцій за форвардними контрактами на основі взаємної домовленості сторін, тоді як умови виконання ф'ючерсних контрактів прив'язані до певних дат роботи бірж;

- індивідуальні контракти, що укладаються між клієнтом і банком при форвардних валютних операціях, як правило, дорожчі порівняно зі стандартизованими ф'ючерсними контрактами. Завдяки цьому форвардні операції супроводжуються більшою маржею (спредом) і призводять до більших затрат для клієнта порівняно з ф'ючерсними;

- доступ на форвардні валютні ринки для невеликих фірм обмежений, оскільки мінімальна сума для укладання контракту становить у переважній більшості випадків 500 тис. дол. США. Ф'ючерсний ринок доступний як для індивідуальних, так і для малих інституційних інвесторів;

- якщо форвардні валютні операції на 95 % закінчуються поставкою валюти за контрактом, то ф'ючерсні операції, навпаки, на 95 % закінчуються укладанням зворотної (офсетної) угоди, за якої не здійснюється реальної поставки валюти, а учасники даної операції одержують лише різницю між початковою ціною укладання контракту і ціною, що існує на день здійснення зворотної (офсетної) угоди;

- при формуванні форвардного валютного контракту набір валют практично не обмежений. Ф'ючерсні валютні операції здійснюються з обмеженим набором, як правило, резервних валют [1, с. 40].

Виконання всіх форвардних правочинів, у тому числі непоставочних форвардів, відбувається через певний строк після його укладення. Основною метою (causae) такого відстрочення виконання зобов'язання з поставки і розрахунків по форвардних правочинах є «страхування від зміни курсів валют, вартості товарів тощо. При цьому побічною метою може бути також отримання спекулятивного прибутку» [5, с. 26]. Виключно спекулятивного характеру мета притаманна договорам розрахункового валютного форварду.

Зазначений вид зобов'язань валютного форварду можна відносити до каузальних правочинів, і тому дійсність останніх «...ставиться в залежність від їх мети». Будь-який договір валютного форварду має визначену

юридичну мету (каузу), тобто ту «матеріальну підставу, яка призвела до укладення договору». Каузою таких правочинів є не лише «виключно отримання різниці, і ця кауза входить до складу правочину» [2, с. 26]. Найближча юридично значима мета зазначеного похідного фінансового інструменту не завжди полягає в «...сплаті сум однією із сторін за результатами коливань курсу валют на валютному ринку» [3, с. 66]. В окремих випадках правочин не втрачає сенсу навіть без здійснення платежу і залишається дійсним. Якщо ціна на ринку на визначену дату збігалася з ціною, зафіксованою у форвардному контракті, різниці не виникає, але правочин і надалі не втрачає сенсу, оскільки при його укладенні ситуація була невідома. Водночас це не є підставою для визнання зазначених похідних фінансових інструментів абстрактними правочинами. У зв'язку з цим непереконливою і суперечливою є обґрунтована в літературі теза «про можливу, віддалену мету, яка полягає в отриманні прибутку або управлінні ризиком і не створює каузу конкретного правочину в юридичному розумінні» [3, с. 66].

У даному випадку необхідно більш точно визначати зміст каузи валютного форварду, яка полягає в припустимості отримання як вигоди, так і збитків внаслідок неможливості повного виключення випадковості ризику зміни валютних курсів. У зв'язку з цим метою (каузою) правочинів валютного форварду необхідно розглядати можливість (припущення) отримання прибутку або зменшення збитків (управління ризиком).

Зазначені похідні фінансові інструменти можуть застосовуватися в різних ситуаціях і з різними мотивами: у ході фінансових спекуляцій, управління активами і зобов'язаннями, арбітражу, хеджування (наприклад, захист своїх активів від можливої девальвації гривні стосовно долара США). Кінцевою метою, яку переслідують сторони операції з використанням похідних фінансових інструментів (у тому числі й валютних форвардів), може бути або отримання прибутку, або управління ризиками [3, с. 66]. При цьому можливість поєднання цілей отримання прибутку та управління ризиком зовсім не заперечує каузальний характер такого правочину (правочинів). Зокрема, вступаючи в правочин з метою обмеження ризику, сторона може виявитися в ситуації, коли похідний фінансовий інструмент стає спекулятивним. Або навпаки, будучи на момент укладення правочину виключно спекулятивним, конкретний фінансовий продукт може набути характер правочину, що обмежує ризики. Подібний характер цього виду

фінансових правочинів дає можливість вбудувати похідний фінансовий інструмент в систему господарських операцій і бути частиною довгострокової стратегії, яка виправдається в майбутньому. При цьому під час судового вирішення спору неможливі і позбавлені будь-якого юридичного сенсу намагання «встановлювати довгострокову «господарську мету», яка переслідується сторонами з використанням похідного фінансового інструменту» [3, с. 67].

З урахуванням відсутності норм про закритий перелік натуральних зобов'язань, як зазначає П. С. Матвеев [4, с. 13], можна визнати припустимим визнання зобов'язання натуральним за відсутністю в них господарської мети і відмови в наданні позовного захисту вимогам за подібними зобов'язаннями.

Виходячи з вищесказаного, можна відзначити, що до позитивних моментів проведення форвардних валютних операцій можна віднести те, що вони надають більше можливостей для маневру. Якщо операція "spot" має бути виконана або відкладена практично негайно, форвардні контракти залишають час для аналізу, контролю і проведення необхідного коригування.

Однак слід мати на увазі той факт, що при укладанні форвардного контракту валютний ризик значно зростає, оскільки збільшується ймовірність непередбачуваної зміни курсу валюти на дату поставки, а також ризик щодо неплатоспроможності партнера. Тому при укладанні форвардної операції клієнт обов'язково повинен мати відповідні засоби — залишок на рахунку чи кредитну лінію — для покриття цього ризику.

Бібліографічні посилання

1. Боринець С.Я. Міжнародні фінанси: підруч./С. Я. Боринець – К., 2002.
2. Ем В. Фьючерсные сделки на фондовой бирже: экономическая сущность и правовая природа/ В. Ем, Н. Козлова, О. Сургучева // Хозяйство и право. – 1999. – № 6. – С. 36–42.
3. Кудряшова Е. Производные финансовые инструменты: «Казнить нельзя помиловать» (Проблемы юридической квалификации)/Е. Кудряшов// Хозяйство и право. – 2002. - № 3. - С. 47–54.
4. Матвеев П.С. Договори валютного дилінгу в цивільному праві України: автореф. дис. на здобуття наукового ступеня канд. юрид. наук./П. С. Матвеев – К., 2007.
5. Черная О. И. Форвард: сделка или пари/О. И. Черная // Финансовая Россия. Приложение. – 1998. – № 40. – С. 26–28.
6. Шелудько В.М. Фінансовий ринок: навч. посіб. – 2-ге вид., випр., і доп./В. М. Шелудько – К., 2003.